
Fredsprisen til overlevende etter atombomben

INVITERT KOMMENTAR

KNUT MORK SKAGEN

knut@theskaw.com

Knut Mork Skagen er spesialist i barne- og ungdomspsykiatri og overlege ved BUP Helse Nord-Trøndelag. Han er styreleder i Norske leger mot atomvåpen. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

SIGNE FLOTTORP

Signe Flottorp er ph.d., spesialist i allmenntillegning og forskningssjef ved Senter for forskning på epidemiltak ved Folkehelseinstituttet. Hun er nestleder i styret i Norske leger mot atomvåpen.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

I Japan har overlevende etter atombombesprengninger et eget navn – *hibakusha*. I Norge nekter myndighetene å signere FNs traktat om et forbud som vil forhindre at flere land i fremtiden skal trenge en slik betegnelse.

Atombombene gjorde Hiroshima og Nagasaki til døde byer: hauger med brente kropper, betente og hovne; lik med utstående øyne og sprengt buk; utbrente trikker med passasjerene fremdeles ombord; mennesker fanget og forkullet under ruiner; rekker med spøkelsesaktige skikkelser, med hengende strimler av hud. [...] Vi kunne hverken redde barn eller foreldre, ikke engang gi vann til de døende. (1)

Atomvåpens umenneskelighet kan bare formidles av dem som har kjent den på kropp og sjel. Nobels fredspris for 2024 er tildelt den japanske organisasjonen Nihon Hidankyo for deres innsats for en verden fri for atomvåpen. Organisasjonen har siden 1956 samlet *hibakusha*, den japanske betegnelsen for overlevende etter atombombesprengninger. De representerer overlevende etter de amerikanske angrepene mot Hiroshima og Nagasaki i 1945 og ofre for prøvesprengninger i Stillehavet.

«Atomvåpens umenneskelighet kan bare formidles av dem som har kjent den på kropp og sjel»

Nihon Hidankyo arbeider for total avskaffelse av atomvåpen og for at alle land skal slutte seg til FN-traktaten om forbud mot atomvåpen. Internasjonalt er de mest kjent for å formidle øyenvitneskildringer fra bombingene av Hiroshima og Nagasaki. *Hibakusha* fra Nihon Hidankyo har i tiår talt i FNs generalforsamling og under statspartsmøtene til FNs atomvåpenforbud. Deres fortellinger viser atomvåpens umenneskelighet. Nobelkomiteen omtaler det som «å beskrive det ubeskrivelige, og tenke det utenkelige».

Det er nettopp atomvåpens umenneskelighet som ligger til grunn for folkebevegelsen for deres avskaffelse. International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW) mottok fredsprisen i 1985 «for å spre autoritativ informasjon og ved å skape bevissthet om de katastrofale konsekvensene av atomkrig» (2). Leger mot atomvåpen kan formidle medisinske beskrivelser av hvordan atomvåpen rammer mennesker: knusningsskader, stråleskader, forbrenninger og benmargssvikt. Men det er bare de som har opplevd det selv, *hibakusha*, som kan gi språket menneskelighet og mening.

Gjennomsnittsalderen til dagens *hibakusha* er 85 år. Alle var barn da bombene falt. Deres vitnesbyrd forteller om barns sårbarhet og avmakt i krig. En kvinne som var 15 år i 1945, så hvordan tilsynelatende lett skadde brått ble alvorlig syke (3). De tørstet, men hun var tro mot instruksjonen om å ikke gi dem vann. Når de senere døde, kjente hun på skammen – var det hennes skyld, hun som hadde nektet dem drikke?

Masao Tomonaga (f. 1943) var to år da bomben «Fat man» ble detonert over hjembyen Nagasaki. Han utdannet seg til lege etter at han ble kjent med leukemistilfeller hos barn som, i likhet med ham, overlevde eksplosjonen, og ble sentral i forskningen på medisinske konsekvenser av atomvåpen. Han ble direktør for Røde Kors-sykehuset i Nagasaki, som behandlet sykdommer og skader som skyldtes angrepet. Han er i dag aktiv i Nihon Hidankyo og IPPNW (4).

«Fremdeles spores nye sykdomstilfeller og død tilbake til atombombene»

Tomonaga har oppsummert de medisinske konsekvensene for *hibakusha* i et livstidsperspektiv (5). Utover akutte skader beskrives tre bølger med senvirkninger. Fra 1949 kom en markant økning i leukemier, som varte vel 15 år. Solide kreftsvulster økte fra 1960. I nyere tid har *hibakusha* igjen økt risiko for myelodysplasi og leukemi. Fremdeles spores nye sykdomstilfeller og død tilbake til atombombene.

Beretningene til Nihon Hidankyo sier noe allmenngyldig om behovet for å begrense menneskets grusomhet. En av lederne, Toshiyuki Mimaki (f. 1942), hadde forventet at fredsprisen skulle gå til hjelpeorganisasjoner i Gaza: «I Gaza bæres blødende barn av deres foreldre ... det er som i Japan for 80 år siden.» (6)

«Fortellingen om at atomvåpen skaper fred begynner for alvor å bli avslørt som løgn»

Organisasjonen har jobbet i snart 70 år for en verden uten atomvåpen. Det er bemerkelsesverdig, men ikke tilfeldig, at Nobelkomiteen først nå gir dem fredsprisen. Fortellingen om at atomvåpen skaper fred begynner for alvor å bli avslørt som løgn. Russland og Israel bruker trusselen om atomutslettelse eksplisitt og implisitt som redskap i egen krigføring (7, 8). NATO har over år forsterket atomvåpens plass i alliansens strategi (9).

Som en motvekt står FNs traktat om å forby all virksomhet knyttet til atomvåpen. Norge har ikke signert. Tvert imot – få dager etter kunngjøringen av årets fredspris sendte vi for første gang stabsoffiserer til NATOs atomvåpenøvelse (10).

Norske myndigheter bør lytte til Nihon Hidankyos budskap. Vi må slutte oss til FNs atomvåpenforbud og øke innsatsen for nedrustning og avskaffelse av atomvåpen.

REFERENCES

1. Hidankyo N. No More Hibakusha – Atomic Bomb Victims Demand. <https://www.ne.jp/asahi/hidankyo/nihon/english/about/about3-01.html> Lest 7.11.2024.
2. The Nobel Prize. International Physicians for the Prevention of Nuclear War. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1985/physicians/facts/> Lest 19.11.2024.
3. Hidankyo N. The Witness of Those Two Days, vol. 2. Tokyo: Nihon Hidankyo, 1989. https://www.ne.jp/asahi/hidankyo/nihon/english/weapons/pdf/the_witness_of_those_two_days_Vol2_all.pdf Lest 9.11.2024.
4. IPPNW. How surviving Nagasaki shaped the life of an IPPNW doctor. <https://peaceandhealthblog.com/2016/07/15/surviving-nagasaki/> Lest 19.11.2024.
5. Tomonaga M. The Atomic Bombings of Hiroshima and Nagasaki: A Summary of the Human Consequences, 1945-2018, and Lessons for Homo sapiens to End the Nuclear Weapon Age. *J. Peace Nucl. Disarm* 2019; 2: 491–517. [CrossRef]
6. Al Jazeera. Risk of nuclear war rising amid global conflicts, Nobel peace laureate says. Al Jazeera 12.10.2024. <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/12/risk-of-nuclear-war-rising-amid-global-conflicts-nobel-peace-laureate-says> Lest 7.11.2024.
7. Krasnomovets P. Russisk oppskrift for å skape frykt: Truer med atomvåpen annenhver uke. *Aftenposten* 4.10.2024. <https://www.aftenposten.no/verden/i/AvEBIA/putin-vil-endre-statens-atomdoktrine-hvor-alvorlig-er-det> Lest 19.11.2024.
8. Taha H. Commentary: Nuclear weapons, Israel and Gaza. *ICAN* 4.11.24. https://www.icanw.org/commentary_nuclearweapons_israel_gaza Lest 19.11.2024.
9. Egeland K. Spreading the Burden: How NATO Became a 'Nuclear' Alliance. *Dipl Statecr* 2020; 31: 143–67. [CrossRef]
10. Paust T. Natos atomkrig-øvelse: - Problematisk at Norge deltar. *Nettavisen* 18.10.24. <https://www.nettavisen.no/nyheter/eksperter-reagerer-pa-norsk-deltakelse-i-steadfast-noon-problematisk/s/5-95-2075232> Lest 7.11.2024.

Publisert: 10. desember 2024. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.24.0592

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 12. juli 2026.